

Received / Makale Geliş Tarihi 27.08.2023
Published / Yayınlanma Tarihi 23.10.2023
Volume / Issue (Cilt/Sayı)-ss/pp 10(100), 2706-2722

Research Article /Araştırma Makalesi
10.5281/zenodo.10035071

Selahattin Mercan

<https://orcid.org/0009-0001-9898-8023>
MEB, Diyarbakır / TÜRKİYE

Kadir Arslan

<https://orcid.org/0000-0003-4560-293X>
MEB, Diyarbakır / TÜRKİYE

Murat Evran

<https://orcid.org/0009-0009-6656-1525>
MEB, Diyarbakır / Türkiye

Server Kayan

<https://orcid.org/0009-0000-5391-5974>
MEB, Diyarbakır / Türkiye

Ayşe Arslan

<https://orcid.org/0009-0000-9808-5054>
MEB, Diyarbakır / Türkiye

Ortaokul Öğretmenlerinin Seçmeli Derslerin İşlevselliğine Yönelik Görüşleri

Middle School Teachers' Views on the Functionality of Elective Courses

ÖZET

Bu araştırmanın amacı 4+4+4 eğitim uygulamasının ortaokul kademesinde okutulan seçmeli derslerin uygulanmasına ve işlevselliğine yönelik öğretmen görüşlerini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde seçmeli derslere giren öğretmenlerden nitel araştırma yöntemiyle belirlenen 11 öğretmenle yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. Veriler görüşme tekniği kullanılarak, yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Betimsel analiz yapılarak daha anlaşılır hale getirilmiştir. Araştırma sonucunda seçmeli derslerin veli ve öğrencilerin görüşüne göre belirlendiği, ders seçme sürecinde öğrencinin ilgi, istek ve ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulduğu, okullarda seçmeli derslerin seçim işleminden önce uygulama hakkında öğrenci ve velilere yönelik bilgilendirme yapıldığı anlaşılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenler, seçmeli dersler için yeterli sayıda ve nitelikte öğretmen olduğunu, bu derslerde kullanılacak yeterli kitap ve materyal bulunmadığını düşünmekte, seçmeli derslerin saati ve çeşidini yeterli görmekteyler. Görüşme yapılan öğretmenlere göre, öğrencilerin seçmeli derslere yönelik motivasyonları olumludur ancak öğrenciler zorunlu dersleri daha çok önemsemektedirler. Araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğu seçmeli derslerin faydalı olduğunu düşünmektedir. Öğretmenler seçmeli derslerde en çok karşılaştıkları sorunun teknoloji-materyal ve ders kitabı eksikliği olduğunu söylemiştir ve bu derslerin daha etkili olabilmesi için, ders kitabı hazırlanmasını, araç gereç eksikliğinin giderilmesini önermiştir.

Anahtar Kelimeler: Ortaokul, seçmeli ders, seçmeli ders öğretmeni.

ABSTRACT

The aim of this study is to determine teachers' views on the implementation and functionality of elective courses taught at the secondary school level of the 4+4+4 education practice. For this purpose, semi-structured interviews were conducted with 11 teachers who were determined by qualitative research method among the teachers who teach elective courses Southeastern Anatolia Region. The data were collected with a semi-structured interview form using the interview technique. It was made more understandable by descriptive analysis. As a result of the research, it was understood that elective courses are determined according to the opinions of parents and students, students' interests, wishes and needs are taken into consideration in the course selection process, and students and parents are informed about the application before the selection process of elective courses in schools. The teachers who participated in the research think that there are sufficient numbers and quality of teachers for elective courses, that there are not enough books and materials to be used in these courses, and that the hours and types of elective courses are sufficient. According to the interviewed teachers, students' motivation towards elective courses is positive, but students care more about compulsory courses. The majority of the teachers participating in the study think that elective courses are useful. Teachers stated that the most common problem they face in elective courses is the lack of technology-material and textbooks, and suggested that textbooks should be prepared and the lack of equipment should be eliminated in order for these courses to be more effective.

Keywords: Middle school, elective course, elective course teacher.

1. GİRİŞ

Varlığını sürdürmek isteyen bir ülke bireye önem vermelidir. Bireylerde var olan yetenekleri ortaya çıkarmak ve bireylere yeteneklerine göre eğitim vermek hem bireyin hem de ülkenin bir adım öne gitmesine katkıda bulunmak eğitim politikasının en önemli görevidir. Eğitim sistemi bu görevini yerine getirirken her bir bireyin farklı yeteneklere sahip olduğu hususunu göz önünde bulundurmalıdır. Eğitim sistemimizin temel amaçları arasında var olan bu hususa özellikle vurgu yapılmıştır. Millî Eğitim Temel Kanunu'nun 3. Maddesinde belirtilen bu husus aşağıdaki şekilde yer almaktadır:

Madde 3. İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak; Böylece bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan milli birlik ve bütünlük içinde iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk Milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmaktır (MEB, 1973).

Günümüzde, bilginin hızla değişip geliştiği bir çağda, bireylerin kendilerini sürekli olarak geliştirmeleri ve eğitim almaları gerekmektedir. Bu süreç, bireylerin sahip olduğu farklı yeteneklere ve ihtiyaçlara göre özelleştirilmiş eğitim seçenekleri sunularak daha etkili hale getirilebilir. Her bireyin benzersiz olduğu ve bu nedenle farklı öğrenme gereksinimlerine sahip olduğu göz önünde bulundurularak, çeşitli ders seçenekleri sunmak, zihinsel, sosyal ve duygusal gelişimlerine katkıda bulunabilir. Bu yaklaşım aynı zamanda bireylerin sosyal becerilerini geliştirmelerine ve toplumlarındaki diğer bireylerle uyumlu bir şekilde yaşamalarına da yardımcı olabilir (EARGED, 2008).

Bireylerin çevreleriyle uyumlu bir şekilde gelişebilmeleri ve ihtiyaçlarını eksiksiz karşılayabilmeleri için eğitim programları, teknolojideki sürekli değişimleri ve bireylerin ekonomik gereksinimlerini göz önünde bulundurarak düzenli olarak gözden geçirilmelidir. Bu bağlamda, bireyler arasındaki farklılıklara büyük önem veren, öğrencilerin çeşitli yeteneklerine yanıt verebilen ve içinde farklılıklara izin verebilen esnek programların uygulanması gereklidir (Kuzgun vd., 1997).

Eğitim alanındaki küresel görüşler, başlangıçta her öğrencinin eğitimine disiplinler arası bir yaklaşımla başlaması gerektiği yönündeydi. Ancak son zamanlarda, eğitim fakültelerinin yeniden yapılandırılması sürecinde, bölümlerin birleştirilmesi ve özellikle derslerin adlarının ve içeriklerinin değiştirilmesi gibi adımlar, bu görüşün sonucu olarak kabul edilebilir. Ayrıca, lisansüstü eğitim programlarında zorunlu derslerin sınırlandırılması ve seçmeli derslerin sayısının ve çeşitliliğinin artırılması da bu eğilimin bir sonucu olarak değerlendirilebilir.

Öğrenmenin günümüzde her bireye özgü olduğu, her bireyin öğrenme şeklinin farklı olduğu, öğrenme ortamları uygun hale getirildiğinde bireylerin şimdikinden daha fazla bilgi öğrenebileceği ve yeteneklerinin gelişebileceği düşüncesi ön plana çıkmıştır (Glasser, Bloom; Akt, Yayla ve Kozikoğlu, 2013). Türkiye'deki eğitim sisteminde gerçekleştirilen önemli değişiklikler, öğrencilerin daha etkili bir şekilde öğrenmelerini sağlama amacıyla hayata geçirilmiştir. Bu değişiklikler, öğrencinin öğrenme sürecini daha yakından tanıma, öğrenme tarzlarına uygun bir eğitim sunma ve eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme ve problem çözme becerilerini geliştirme amacını taşımaktadır. 30 Mart 2012 tarihli 6287 sayılı Kanun ile zorunlu eğitim süresinin 12 yıla çıkarılması ve eğitim kademelendirmesinin 4+4+4 yıl olarak belirlenmesi, öğrencilere daha fazla fırsat ve esneklik sağlamış, bu sayede farklı öğrenme tarzlarına daha uygun bir eğitim sunma imkânı doğmuştur. Bu adımlar, bireylerin eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme ve problem çözme becerilerini geliştirmelerine katkıda bulunmuştur. Bu şekilde, öğrencilerin potansiyellerini en üst düzeye çıkarmak için gereken destek ve fırsatlar sağlanmıştır.

Türkiye'de 30 Mart 2012 tarihinde kabul edilen Temel Eğitim Kanunu ile 12 yıllık zorunlu kademeli eğitim sistemi benimsenmiş ve 2012-2013 eğitim öğretim yılında uygulanmaya başlanmıştır. Bu önemli değişiklikle birlikte, ilkökul, ortaokul ve lise eğitimi dörder yıllık periyotlar halinde düzenlenmiş ve özellikle seçmeli derslerin sayısı ve çeşitliliği artırılmıştır. Bu seçmeli derslerin amacı, bireylerin yaşam becerilerini geliştirmek, yeteneklerini keşfetmek ve okul programlarının ayrılmaz bir parçası olarak bireylerin çok yönlü gelişimine katkıda bulunmaktır. Dünya genelindeki hızlı değişime ayak uydurabilmesi için bireylerin hayat becerilerini geliştirmeleri gereklidir. Zorunlu derslerin dışında öğrencilere ders seçme özgürlüğü tanımak, günümüzün demokratik anlayışına uygun bir yaklaşım olarak kabul edilmektedir. Bu sayede öğrenciler kendi ilgi alanlarına göre dersler seçebilirler ve bu da daha motive bir öğrenme sürecine katkı sağlamıştır. Bu eğitim reformu, bireylerin kişisel ve profesyonel gelişimlerini desteklemekte ve daha yetkin ve bilinçli vatandaşlar yetiştirmeye yardımcı olmaktadır (EARGED, 2008).

Millî Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 20 Şubat 2017 tarihli ve 10 numaralı kararı ile 2017-2018 eğitim öğretim yılından itibaren ortaokullarda uygulanmaya başlanan seçmeli dersler belirlenmiştir. 4+4+4 kademeli eğitim sistemiyle birlikte öğrenciler, 5. sınıftan itibaren seçmeli derslerini seçebilirler. Her sınıf için öğrencilere haftada en fazla altı saat seçmeli ders alma imkânı tanınmıştır. Bu seçmeli dersler altı farklı gruba ayrılmıştır. Bu değişiklikler, öğrencilere daha geniş bir ders yelpazesi sunarak öğrenme deneyimlerini zenginleştirmeyi amaçlamaktadır. Buna göre Din, Ahlak ve Değerler grubunda: “Kur’an-ı Kerim, Hz. Muhammed’in Hayatı”; Temel Dini Bilgiler ’de: “İslam Dini, Hıristiyanlık, Musevilik dinleri ile Alevilik”; Dil ve Anlatım ’da: “Okuma Becerileri, Yazarlık ve Yazma Becerileri”; Yaşayan Diller ve Lehçeler ’de: “Kürtçe, Lazca, Zaza’ca vd.”; Yabancı Dil’de: “İngilizce, Fransızca ve Bakanlar Kurulu kararı ile kabul edilen diller”; Fen Bilimleri ve Matematikte: “Bilim Uygulamaları, Matematik Uygulamaları, Çevre ve Bilim, Bilişim Teknolojileri ve Yazılım”; Sanat ve Spor ’da: “Görsel Sanatlar, Müzik”; Spor ve Fiziki Etkinlikler, Drama, Zekâ Oyunları”; Sosyal Bilimler ’de: “Halk Kültürü, Medya Okuryazarlığı, Hukuk ve Adalet, Düşünme Eğitimi” derslerinin yer alması kararlaştırılmıştır (MEB-TTBK, 2017).

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan seçmeli dersler genelgesi, 2012 eğitim programına göre 5. sınıf öğrencileri için toplam 15 seçmeli ders belirlendiğini ve bu derslerden haftalık toplam 8 saatlik ders seçme imkânı sunulduğunu açıklamıştır. 2017-2018 eğitim öğretim yılı için ise 1, 5 ve 8. sınıflar için öğretim programları yenilenmiştir. Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 20 Şubat 2017 tarihli kararı ile ortaokullarda her sınıf için seçmeli ders saatleri haftada 6 saate çıkarılmıştır. Öğrencilerin kendi isteklerine göre bu ders saatlerini ve sayısını artırma olanağı bulunmaktadır. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen seçmeli dersler, öğrencilerin akademik başarılarının yanı sıra ilgi ve yeteneklerini keşfetmeleri ve geliştirmeleri için tasarlanmıştır. Bu nedenle, seçmeli derslerin öğrencilerin ilgi, kabiliyet ve isteklerine uygun olarak, velilerin de rehberliği ile öğrenciler tarafından seçilmesi gerekmektedir (MEB-TTBK, 2017). Bu bilgilerden hareketle seçmeli derslerin gayesi, öğrencileri kendi ilgi ve kabiliyetleri ölçüsünde çevreye kazandırmaktır. Bu sebeple seçmeli derslerin tercihinde tek ölçüt, öğrencinin ilgi ve kabiliyetleri olması gerektiğidir.

Bu araştırmanın temel amacı, ortaokul öğretmenlerinin seçmeli derslerin işlevselliğine yönelik görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu temel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmaktadır:

1. Öğretmenlerin seçmeli derslerin öğretim programlarına ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Öğretmenlerin seçmeli derslere ilişkin görüşleri nelerdir?
3. Öğretmenlerin seçmeli derslerin verimliliğine ilişkin görüşleri nelerdir?
4. Öğretmenlerin seçmeli derslerin uygulanmasında karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerilerine ilişkin görüşleri nelerdir?

2. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

Günümüz dünyasında hızlı bir şekilde değişen sosyal, teknolojik ve ekonomik koşullar, eğitim sisteminin de bu değişime ayak uydurmasını zorunlu kılmaktadır. Artık eğitim, sadece geçmişte edinilen bilgi ve becerilerin aktarılmasından çok daha fazlasını gerektirmektedir. Eskiden ideale yakın, itaatkâr ve sorumlulukları sorgusuz sualsiz kabul eden bireyler yetiştirmek hedefi, modern çağın gereksinimleriyle uyumsuz hale gelmiştir. Dünya genelinde, bireylerin kendi benzersiz yeteneklerini keşfetmelerine ve geliştirmelerine olanak tanıyan, sanat, felsefe ve bilim gibi alanlarda katkı sağlamalarına odaklanan eğitim programları geliştirilmeye çalışılmaktadır. Ülkemizde de eğitim alanındaki değişiklikler, gelişmiş ülkelerin standartlarına yaklaşmayı hedeflemiştir. 4+4+4 eğitim sistemi olarak bilinen mecburi eğitimi 12 yıla çıkaran bu değişiklik, iki temel amaca dayanmaktadır. İlk olarak, toplumda yaşayan bireylerin eğitim süresini artırmak, ikincisi ise eğitim sistemini bireylerin yetenekleri, ihtiyaçları ve ilgi alanlarına uygun hale getirmek amacını taşımaktadır. Bu bağlamda, en önemli yeniliklerden biri, ortaokul ve lise düzeyindeki öğrencilere kendi ilgi ve isteklerine uygun olarak daha fazla sayıda seçmeli dersten yararlanma imkânı sunmaktır. Bu değişiklik, bireylerin eğitimlerini kişiselleştirmelerine ve kendi potansiyellerini en üst düzeye çıkarmalarına yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Seçmeli ders uygulaması Din, Ahlak ve Değerler, Dil ve Anlatım, Yabancı Dil, Fen Bilimleri ve Matematik, Sanat ve Spor ve Sosyal Bilimler olarak belirlenen altı (6) farklı alanda tanımlanmıştır. Seçmeli derslerden bazıları Siyer, Kur’an-ı Kerim, Kürtçe, Bilim Uygulamaları, Matematik Uygulamaları, Konuşma Becerisi, Düşünme Becerisi ve Dramadır. Bu görünen derslerin oluşmasında bireylerin ilgi ve yetenekleri, gelişim özellikleri ve halkın talepleri göz önünde bulundurulmuştur (MEB, 2012).

Yaşamdaki günümüz hızlı değişimlerin eğitimi de etkilememesi söz konusu olamaz. Bu hızlı değişim eğitim alanında da değişimin olmasını mecburi hale getirmiştir. Yaşadığımız ve değişimin oldukça hızlı olduğu bu çağda eğitimin beklentileri, öğretmenin rolü, okuldan beklentiler geçmiş günlere göre artık çok değişmiştir. Eğitim, hızla değişen yeni koşullara hızlı bir şekilde uyum sağlayabilen kendini sürekli yenileyen bir süreç olarak bilinmektedir. Değişen bu sürecin toplumun her kesimini ilgilendirecek şekilde düzenlenmesi önemli olarak görülmektedir. Türkiye’de de zaman zaman, eğitim sisteminin de yeni düzenlemelere uğradığını söyleyebiliriz. Son dönemde hayata geçirilen seçmeli ders uygulaması, eğitimde gerçekleştirilen reformların merkezinde yer almaktadır. Ortaokul ve lise programlarına ek olarak, öğrencilerin yeteneklerini ve ilgi alanlarını geliştirmelerini amaçlayan seçmeli dersler eklenmiştir. Geçmişte eğitim, bilgiyi öğrencilere aktarmayı amaçlayan öğretmen merkezli bir yaklaşımı uzun yıllar boyunca sürdürmüştür. Ancak günümüz eğitim anlayışı, öğrenciyi merkeze alan bir yaklaşımla tasarlanmıştır. Bu yaklaşım, öğrencilerin kendi ilgi, istek ve yeteneklerine uygun bir şekilde gelişmelerini desteklemeyi amaçlar (MEB, 2008). Millî Eğitim Temel Kanunu’nun 3. maddesinde “öğrencilerin ilgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak amaçlanmaktadır” denilmektedir (MEB, 2008). Seçmeli ders uygulaması, bu noktadan hareketle yapılan ve ilk uygulamaya konulduğu günlerde oldukça tartışılan önemli düzenlemeler arasında sayılır. Seçmeli ders uygulamasına ilişkin yapılan tartışmalar daha çok politik alanda yürütülmeye çalışılmıştır.

Durmuşçelebi ve Mertoğlu (2018) tarafından yapılan çalışma, ortaokullardaki seçmeli ders uygulamasını öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın amacı çerçevesinde, öğretmenlerin seçmeli derslere genel bakışları, bu derslerin okullarda nasıl uygulandığı, derslerin amaçları, içeriği, öğretme ve değerlendirme yöntemleri hakkındaki görüşleri incelenmiştir. Bu görüşlerin cinsiyet, deneyim düzeyi ve bransa göre farklılık gösterip göstermediği de araştırılmıştır. Araştırmanın katılımcıları, 2016-2017 eğitim öğretim yılında Kayseri ilinde görev yapan ortaokul öğretmenlerinden oluşmaktadır. Örneklem dahil edilen 358 öğretmen, araştırmanın temsilcisi konumundadır. Araştırmada kullanılan anket, Uysal (2015) tarafından geliştirilen "Ortaokul Seçmeli Dersler Uygulamasının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi" anketidir. Anket, kişisel bilgiler, seçmeli derslere ilişkin bilgiler ve seçmeli derslerin amaçları, içeriği, öğretme-öğrenme durumu ve değerlendirme ile ilgili maddeleri içeren üç bölümden oluşmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre, okutulan seçmeli derslerin okul yönetimi tarafından belirlendiği, okulun fiziksel kaynaklarının yetersiz olduğu ve ders seçimi konusunda öğretmenlerin görüşlerine danışıldığı gözlemlenmiştir. Öğretmenler, seçmeli derslerin faydalı ve gerekliliğini vurgulamıştır. Ancak, araştırmaya katılan öğretmenler, velilere yeterince bilgi verilmediğini ve öğrencilere rehberlik hizmeti sunulmadığını belirtmiştir. Ayrıca, öğretmenler, seçmeli derslerin amacına ulaştığını ifade etmelerine rağmen, aynı zamanda bu derslerin zorunlu derslere destek olarak işlendiğini dile getirmişlerdir.

Manaz'ın (2018) yürüttüğü araştırma, ortaokullardaki seçmeli derslerle ilgili öğretmen görüşlerini incelemeyi amaçlayan bir tarama modeli çalışmasıdır. Araştırmanın ana hedefi, öğretmenlerin seçmeli ders uygulamalarına yönelik görüşlerini analiz etmektir. Bu çalışma, İstanbul'un Ümraniye ilçesindeki ortaokullarda gerçekleştirilmiştir. Araştırma için bu okullardan rastgele seçilen bir örneklem dayanarak bir örneklem grubu oluşturulmuştur. Araştırma, bu okullardaki seçmeli ders öğretmenleri üzerinde yürütülmüştür. Öğretmen görüşlerini belirlemek için "Ortaokul Seçmeli Derslerinin Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi Araştırması Öğretmen Anketi" kullanılmıştır. Araştırma sonuçları, seçmeli derslerin sorunlarla karşılaştığını ve bu derslerin etkili bir şekilde yürütülmediğini göstermektedir. Bu sorunların, devlet ve özel okullarda benzer olduğu ve kök nedenlerinin okulların kaynak eksikliği, donanım eksikliği ve fiziksel mekân eksikliği ile güncel olmayan seçmeli ders programlarından kaynaklandığı tespit edilmiştir. Ayrıca, öğretmenlerin mezuniyet branşları dışında seçmeli dersler verdiği ve bu derslerin belirlenmesinde daha fazla kendi tercihlerini yapmak istedikleri, aynı zamanda seçmeli derslere yönelik hizmet içi eğitim ihtiyacı duydukları saptanmıştır. Öğrencilerin ve velilerin seçmeli dersler hakkında bilgi eksikliği olduğu da belirtilmiştir. Seçmeli derslerin belirlenmesinde en fazla göz önünde bulundurulmuş kriterlerin öğrenci ve veli talepleri ile okulun kaynakları olduğu görülmüştür.

Yıldız ve Çezik'in (2017) araştırmasında, 4+4+4 eğitim modelinin ortaokul seçmeli derslerinin uygulanması ve işlevselliği üzerine öğretmen görüşlerini belirlemeyi amaçlamışlardır. Bu hedef doğrultusunda Sivas il merkezinde seçmeli dersleri öğreten 25 eğitimci ile yarı yapılandırılmış görüşmeler düzenlenmiştir. Araştırma bulgularına göre, seçmeli derslerin öğrenci ve veli taleplerine göre belirlendiği ve ders seçimi sürecinde öğrencinin ilgi ve yeteneklerinin dikkate alındığı vurgulanmıştır. Ek olarak,

okullarda seçmeli derslerin seçim sürecinden önce öğrencilere ve velilere yönelik bilgilendirme yapıldığı ifade edilmiştir. Öğretmenler, seçmeli dersler için yeterli sayıda ve nitelikte öğretmen olduğunu düşünse de, bu derslerde kullanılacak yeterli kitap ve materyalin eksik olduğuna inanmaktadırlar. Seçmeli derslerin saat sayısı ve çeşidi öğretmenler tarafından yeterli bulunmuştur. Görüşme yapılan öğretmenlere göre, öğrencilerin seçmeli derslere olan motivasyonu olumludur, ancak öğrenciler zorunlu derslere daha fazla önem vermektedirler. Araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğu seçmeli derslerin faydalı olmadığını düşünmektedir. Öğretmenler, seçmeli derslerde en çok karşılaştıkları sorunun teknoloji ve materyal eksikliği ile ders kitabı eksikliği olduğunu ifade etmişler ve bu derslerin daha etkili hale gelmesi için ders kitaplarının hazırlanmasını ve araç-gereç eksikliğinin giderilmesini önermişlerdir.

Kaya (2013) tarafından gerçekleştirilen çalışma, 2012-2013 eğitim öğretim yılından itibaren ortaokullarda uygulanan haftalık ders çizelgesinde yer alan seçmeli derslerin öğrenci görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesini hedeflemiştir. Bu araştırma, tarama modelinde betimsel bir çalışma olarak planlanmıştır. Araştırmanın amacı, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından sunulan seçmeli derslerin öğrenciler, öğretmenler, veliler ve okul idareleri tarafından nasıl değerlendirildiğini incelemektir. Araştırmanın evrenini, 2014-2015 eğitim-öğretim yılında Kocaeli ili Gebze ilçesindeki ortaokul öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırma, Gebze ilçesindeki 4 farklı eğitim bölgesinde bulunan özel ortaokullar, imam hatip ortaokulu, ilk ve ortaokulun aynı binada olduğu okullar, ortaokullar ve köy ortaokulları gibi çeşitli okul türlerindeki toplam 15 okulda yer alan 1123 öğrencinin görüşlerini içermektedir. Veriler, "Kişisel Bilgi Formu" ve "Seçmeli Derslere Yönelik Soruların Bulunduğu Anket" kullanılarak toplanmıştır. Anket, araştırma konusuyla ilgili öğrenci geri bildirimleri ve seçmeli derslerin uygulanması sürecinde karşılaşılabilecek sorunların anket maddelerine dönüştürülmesiyle oluşturulmuştur. Araştırma sonuçlarına göre, öğrenciler seçmeli derslerin sorunsuz bir şekilde yürütüldüğünü düşünmektedirler. Bu dersler, okul yönetimi, öğretmenler, veliler ve öğrenciler tarafından zorunlu dersler kadar önemsenmektedir. Öğrenciler, seçmeli dersleri kendi tercihleri doğrultusunda belirlediklerini ve bu seçimde veli ve öğretmen tavsiyelerini dikkate aldıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca, farklı dersliklerde yapılan seçmeli derslerin yeni arkadaşlıklar kurmalarına, iş birliği yapmalarına, öz güvenlerini artırmalarına, ilgi ve yeteneklerini geliştirmelerine olanak sağladığı sonucuna varılmıştır.

Uysal (2015) tarafından gerçekleştirilen araştırma, ortaokullardaki seçmeli ders uygulamalarını okul yöneticileri, öğretmenler ve öğrencilerin bakış açlarına dayalı olarak değerlendirmeyi amaçlamıştır. Araştırmanın temel hedefi, öğrencilerin, öğretmenlerin ve yöneticilerin seçmeli derslere ilişkin genel görüşlerini, bu derslerin okullardaki uygulanma şeklini, amaçlarını, içeriklerini, öğretme-öğrenme yöntemlerini ve değerlendirme durumlarını incelemektir. Araştırma, Ankara il merkez ilçelerinden seçilen 30 ortaokulda gerçekleştirilmiştir ve toplamda 741 5., 6. ve 7. sınıf öğrencisi, 48 öğretmen ve 30 ortaokul yöneticisi katılmıştır. Veriler, öğrencilere, öğretmenlere ve yöneticilere ayrı ayrı uygulanan anketler aracılığıyla toplanmıştır. Verilerin analizinde, betimsel istatistiklerin yanı sıra öğretmen ve yönetici görüşleri arasındaki anlamlı farkları belirlemek için Mann-Whitney U Testi kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, seçmeli derslerle ilgili genel düzeyde, okul yönetiminin seçmeli dersleri belirlediği ve okul yöneticilerinin bu dersleri faydalı bulmadığı gözlemlenmektedir. Öğretmenler ve öğrenciler ise seçmeli dersleri faydalı bulduklarını ifade etmişlerdir. Öğrenciler, temel dersleri seçmeli derslere göre daha gerekli bulmuşlardır, ancak öğretmenler ve yöneticiler seçmeli derslerin öğrencilerin meslek seçimine katkı sağlamadığını düşünmektedirler. Öğretmenler, öğrencilerin seçmeli dersleri seçerken daha çok velilerine danıştıklarını ifade etmişlerdir. Seçmeli derslerin amaçları, içeriği, öğrenme-öğretme yöntemleri ve değerlendirme durumu boyutlarında, katılımcılar seçmeli derslerin temel dersleri desteklemek amacıyla işlendiğini ifade etmişlerdir. Ayrıca, okul fiziksel olanaklarının ve materyallerin yetersiz olduğu, seçmeli ders içeriklerinin zorunlu derslere benzer şekilde hazırlandığı ve sınıf mevcutlarının azaltılması gerektiği belirtilmiştir. Öğrenciler seçmeli derslerin not ile değerlendirilmesini istemezken, öğretmenler ve yöneticiler bu yöntemi desteklemişlerdir.

Gök'ün (2019) çalışması, ortaokul düzeyindeki din, ahlak ve değerler alanı seçmeli derslerinin, öğretmen görüşlerine dayalı olarak verimliliğini incelemeyi amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda yapılandırılmış bir nitel araştırma modeli kullanılmış ve araştırma, Malatya il merkezindeki çeşitli ortaokullarda görev yapan 24 Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) öğretmeni ile yarı yapılandırılmış görüşmeler aracılığıyla veri toplamıştır. Bu veriler, öğretmenlerin seçmeli din dersleri hakkındaki görüşlerini daha derinlemesine incelemek için kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, katılan öğretmenlerin büyük bir bölümü, seçmeli din derslerinin toplumda önemli bir ihtiyacı karşıladığına inanmaktadır. Ancak, seçmeli din, ahlak ve değerler alanı derslerinin etkili bir şekilde yürütülmesinde çeşitli sorunlar yaşandığı belirtilmiştir. Bu sorunların öğrencilerden, öğretmenlerden, velilerden ve okul yönetiminden kaynaklandığı vurgulanmıştır.

Araştırmaya katılan öğretmenler, seçmeli derslerin veli ve öğrenci görüşlerine göre belirlenmediğini ve ders seçme sürecinde öğrencinin ilgi ve yeteneklerinin yeterince dikkate alınmadığını ifade etmişlerdir. Ayrıca, öğretmenler, seçmeli din dersleri için yeterli sayıda öğretmen olduğunu ancak öğretmenlerin niteliklerinin istenen düzeyde olmadığını ve hizmet içi eğitimlerin yetersiz olduğunu düşünmektedirler.

3. YÖNTEM

Bu bölümde çalışmanın araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı, verilerin toplanması ve çözümlenmesi ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Deseni

Bu çalışma, eğitim sisteminin ortaokul kademesinde uygulanan Seçmeli derslerin işlevselliğini, seçmeli ders uygulamasının gerekliliğini ve eğitim sisteminin amacına hizmet edip etmediğini değerlendirmek amacıyla yapılan nitel bir durum çalışmasıdır. Durum çalışmasının en önemli özelliklerinden biri, bir veya birkaç durumun detaylı bir şekilde incelenmesidir. Yani, bir durumun etkileyen faktörleri tüm yönleriyle araştırılır ve bu faktörlerin ilgili durumu nasıl etkilediği ve ilgili durumdan nasıl etkilendiği üzerine odaklanılır (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 83). Bu durum çalışması, bütüncül tek durum deseni olarak adlandırılan bir deseni kullanmıştır. Bütüncül tek durum deseni, bir teorinin test edilmesi, olağandışı veya tipik durumların incelenmesi ve aynı durumun farklı zaman dilimlerinde araştırılması gibi amaçlarla kullanılır.

Büyüköztürk vd. (2015), durum çalışması tanımını, araştırmacıların kontrolü dışında gelişen olayları ayrıntılı bir şekilde "nasıl" ve "niçin" soruları çerçevesinde irdeleyerek incelemek olarak belirtmektedir. Durum çalışmaları, nicel veya nitel olarak gerçekleştirilebilir. Bu araştırmada ise nitel bir durum çalışması yapılacaktır.

3.2. Çalışma Grubu

Bu çalışma araştırmacının da görev yaptığı, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde görev yapan on bir kadrolu ortaokul öğretmeni ile yapılan görüşmeler aracılığıyla gerçekleştirilmiştir.

Araştırmaya katılan öğretmenlere ilişkin demografik bilgiler şu şekildedir: Öğretmenlerin 7'si erkek 4'ü kadındır. 3'ü Fen Bilimleri, 3'ü Türkçe, 2'si İlköğretim Matematik, 2'si Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ve 1'i İngilizce öğretmenidir. Katılımcılardan 6 kişi 0-5 yıl, 4 kişi 6-10 yıl, 1 kişi ise 16 yıl üstü mesleki deneyime sahiptir.

3.3. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla veriler toplanmıştır. Görüşme, mülakat hali ve müzakere etmek anlamı taşımaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Görüşmenin hedefi, bir insanın içindeki dünyaya girebilmek ve onun baktığı şekli algılamaktır (Patton, 2015).

Görüşme türleri iki çeşittir. Bunlar; yapılandırılmış görüşme ve yapılandırılmamış görüşmedir. Bu araştırmada da veri toplama aracı olan görüşmenin türü yarı yapılandırılmış görüşmedir. Yapılandırılmış görüşmede hedef görüşülen insanların verdikleri sözler arasındaki paralellik ve farklılık bulmak ve bunlara göre karşılaştırma yaparak sonuca varmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Yapılan görüşmelerde çalışmaya gönüllü olarak katılan öğretmenlere toplam 9 görüşme sorusu yöneltilmiştir. Görüşmeler ortalama 6 dakika sürmüştür.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmacı, önceden belirlenen öğretmenlerle görüşmek için randevular ayarlamıştır. Görüşmeler, öğretmenlerin belirlediği saatlerde okullarda gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler sırasında, öğretmenlerin verdiği yanıtlar araştırmacı tarafından kaydedilerek görüşme formuna dökülmüştür.

3.5. Verilerin Analizi

Verilerin değerlendirilmesi için betimsel analiz yöntemi tercih edilmiştir. Bu analiz sürecinde, elde edilen veriler önceden tanımlanmış olan temalara göre özetlenip açıklanmıştır. Bu analiz türünde, katılımcıların ifadelerinin vurgulanması ve görüşlerinin daha etkili bir şekilde iletilmesi için sık sık direk alıntılar kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2013) tarafından önerilen betimsel analiz aşamaları izlenmiştir. Bu aşamalar şunlardır:

- a. Betimsel analiz temel adımı, araştırma sorularına dayalı olarak bir çerçeve oluşturmaktır. Bu çerçeve, verilerin nasıl düzenleneceğini ve hangi temalar altında gruplanacağını belirler.
- b. Oluşturulan tematik çerçeveye göre, toplanan veriler dikkatlice incelenmiş ve bu çerçeve doğrultusunda düzenlenmiştir.
- c. Veriler, belirlenen tematik çerçeve içinde tanımlanmıştır. Bu aşamada, görüşme yapılan öğretmenlerden alınan alıntılar, bulguları daha açık ve somut bir şekilde desteklemek amacıyla kullanılmıştır.
- d. Bulgular, araştırma sorularıyla ilişkilendirilerek çözümlenmiş ve yorumlanmıştır. Bu aşamada, verilerin anlamı ve önemi üzerine daha derinlemesine düşünülerek sonuçlar çıkarılmıştır.

Görüşmelerin analiz aşamasında, katılan öğretmenlerin gizliliğini korumak amacıyla isimlerinin kullanılmadığını vurguladık. Bunun yerine, katılımcıları sırasıyla Ö1, Ö2, Ö3 ... Ö11 gibi kodlarla temsil ettik. Verilerin analizinde, bazı öğretmenlerin cevaplarının ya sorulara yeterince yanıt vermediği ya da yanıtlarının yeterince açık olmadığı için analizde dikkate alınmadığını açıkladık. Ayrıca, bazı öğretmenlerin aynı soruya birden fazla cevap verdiğini ve bu nedenle birden fazla değerlendirmeye alındığını belirttik. Bu durumun, bazı sorularda toplam yanıt sayısının 11'den az, bazılarında ise 11'den fazla olmasına neden olduğunu ifade ettik. Bu farklılıklar, verilerin analizindeki çeşitliliği ve bazı soruların özellikle dikkat çektiğini veya daha fazla çeşitlilik gösterdiğini yansıtabilir. Bu şekilde yapılan analiz, araştırmanın sonuçlarına daha fazla içerik ve perspektif katabilir.

4. BULGULAR ve YORUM

4.1. Seçmeli Dersler Konusunda Öğretmenlerin Genel Görüşleri

Seçmeli derslerin işlevselliğine yönelik öğretmenlerin görüşleri incelenmiştir. Bu görüşlere bağlı olarak ortaya çıkan ilk tema öğretmenlerin seçmeli dersler konusunda genel görüşleridir. Bu temaya ilişkin kodlar Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Seçmeli Dersler Konusunda Genel Görüşler

Kod	f	Öğretmenler
Temel derslere yardımcı	6	Ö2, Ö4, Ö5, Ö6, Ö8, Ö10
Faydalı	4	Ö3, Ö7, Ö10, Ö11
Gereksiz	2	Ö1, Ö9

Tablo 1 incelendiğinde öğretmenlerin altısının görüşü seçmeli derslerin temel derslere yardımcı olduğu yönünde görüş belirtilmektedir. Ö-10 bu durumu '*Öğrencilere fayda sağlayan dersler bazı seçmeli dersleri bizzat uygulamıyoruz. Onun yerine ana dersine katkıda bulunması gibi çabalarda bulunuluyor. Daha çok etkinlikler yapılıyor ya da dersin uygulaması yapılıyor. Bir nevi faydası olduğunu düşünüyorum*' şeklinde belirtmiştir.

Öğretmenlerin dördünün görüşü, seçmeli derslerin faydalı olduğu yönündedir. Ö-3 bu durumu '*Seçmeli dersler konusunda hem öğrenciler açısından çok faydalı hem de öğretmenler açısından faydalı buluyorum. Çünkü öğrencilere kendi dersin başından bakarsak peygamber efendimizin hayatı veya Kur'an-ı Kerim derslerinde öğrencilere dini bilgileri öğretiyoruz. Yani onların genel görüş değerini arttırıyoruz*' şeklinde belirtmiştir.

Seçmeli derslerin faydasız olduğu yönünde iki öğretmen görüş belirtmiştir. Ö-1 bu durumu '*Seçmeli dersleri gereksiz buluyorum. Seçmeli derslerin yerine ana derslerin ders sayısı ve süresi arttırılırsa daha iyi olur*' şeklinde ifade etmiştir.

4.2. Seçmeli Derslerin Belirlenmesine Yönelik Öğretmen Görüşleri

Seçmeli derslerin belirlenmesine yönelik öğretmenlerin görüşlerine yönelik öğretmenlerin görüşlerine başvurulmuştur elde edilen görüşme verileri Tablo 2'de verilmiştir. Tablo 2 incelendiğinde seçmeli derslerin belirlenmesinde 3 farklı kod olduğu görülmektedir. Tüm öğretmenlerin derslerin belirlenmesinde öğrencinin ilgi, istek ve ihtiyacının dikkate alınması gerektiğini ifade etmişleridir. Bir öğretmenin veli tarafından belirlendiği belirtilmiştir. Bir öğretmenin ise okul idaresi tarafından belirlendiğine yönelik görüş bildirmişlerdir.

Tablo 2. Seçmeli Derslerin Belirlenmesine Yönelik Görüşler

Kategori	Kod	f	Öğretmenler
Seçmeli dersleri belirleyenler	Öğrenci ilgi, istek ve ihtiyacı	Bütün Öğretmenler	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11
	Veli	1	Ö3
	İdare	1	Ö10

Yine Tablo 2 incelendiğinde öğretmenlerin tamamı seçmeli derslerin öğrencinin ilgi, istek ve ihtiyacına göre belirlendiğini ifade etmişlerdir. Bu duruma yönelik öğretmenlerin belirttikleri örnek doğrudan alıntılar aşağıdaki gibidir:

Ö-2: *Okulumuzdaki seçmeli dersler öğrenci başvuruları ile belirleniyor öğrenciler başvuruyor okul İdaresi ise gelen talebe göre o seçmeli dersleri açıyor. Ona göre biz de o seçmeli derslere girip derslerimizi işliyoruz.*

Bence de talep doğrultusunda belirlenmelidir ama bazen talep doğrultusunda olmayabilir. Daha çok işlevsellik yönüne göre belirlenebilir. Öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına göre belirlenmesi gerekiyor.

Ö-7: *Sene sonunda öğretmenlere danışılarak ve öğrencilere form dağıtılarak belirlenmeye çalışılıyor öğrencilerin ihtiyaçları doğrultusunda belirlemeye çalışıyoruz.*

Seçmeli derslerin belirlenmesinde bir öğretmen seçmeli dersin öğrencinin velisi tarafından belirlendiği yönünde görüş belirtmiştir. Ö-3 bu durumu *‘Okulumuzda seçmeli dersler genelde öğrencilere verdiğimiz seçmeli ders formlarını öğrencilere veriyoruz. Öğrenciler onları evlerine götürüyorlar. Velilerle beraber yani fikirlerini alıp onların imzaları karşılığında idaremize teslim ediyoruz. İdare uygun bulduğunda o dersleri açıyor’* şeklinde görüşünü dile getirmiştir.

Bir öğretmen ise seçmeli derslerin belirlenmesinde idare tarafından belirlendiği yönünde görüş belirtmiştir. Ö-10 bu duruma *‘Seçmeli dersler şimdilik okul İdaresi tarafından belirlenmektedir seçilmiş olan derslerde iyi derslerdir kötü değil. Derslerin bir kısmı okul İdaresi tarafından seçilebilir bazı dersler ise öğrencilere bırakılabilir yani öğrenciler ilgi ve ihtiyaçlarına göre ders seçebilirler’* dikkati çekmiştir.

4.3. Seçmeli Derslerin Seçilmesine Yönelik Öğretmen Görüşleri

Seçmeli derslerin seçilmesine yönelik öğretmenlerin görüşlerine bakılarak belirlenen bulgulara Tablo 3’te yer verilmiştir. İki farklı kod oluşturulmuş olup, derslerin belirlenmesinin ardından yedi öğretmenin öğrencinin ihtiyacına yönelik seçilmesi gerektiği yönünde görüş bildirmişlerdir. Beş öğretmen ise temel derslere yardımcı olacak şekilde seçilmesi gerektiği yönünde görüşlerini ifade etmişlerdir.

Tablo 3. Seçmeli Derslerin Seçilmesine Yönelik Görüşler

Kod	f	Öğretmenler
Öğrenci ihtiyacı	7	Ö1, Ö2, Ö3, Ö5, Ö7, Ö8, Ö11
Temel derslere yardımcı	5	Ö2, Ö4, Ö6, Ö9, Ö10

Öğretmenlerin yedisi seçmeli dersler seçilirken öğrencinin ihtiyacına göre seçilmesi gerektiği görüşündedirler.

Öğretmenlerin beşi seçmeli dersler seçilirken temel derslere yardımcı olacak şekilde seçilmesi gerektiğini dile getirmişlerdir. Ö-4 bu durumu *‘Ben aynı zamanda zekâ oyunları öğretmeniyim ben seçmeli derslerde bir matematik dersinin olmasını isterim. Matematik açısından 5 saatlik ders yeterli olmuyor. Ayrıca Zekâ oyunlarını da seçmeli ders olmasını istiyorum. Çünkü düşünme becerisini geliştiriyor bu ders ve oyunlar’* cümlesi ile belirtmiştir.

4.4. Seçmeli Derslerden Zorunlu Ders Olması İstenilen Derslere Yönelik Öğretmen Görüşleri

Öğretmenlerden seçmeli derslerden zorunlu ders olmasını istediğiniz derslere yönelik görüşlerine başvurulmuştur. Görüşmeler sonucunda elde edilen bulgular Tablo 4’te verilmiştir. Dört öğretmen okuma ve yazma becerileri dersinin, iki öğretmen zekâ oyunlarının, bir öğretmen siyer dersinin, bir öğretmen değerler eğitiminin, bir öğretmen astronominin, bir öğretmen çevre eğitiminin, bir öğretmen matematik uygulamaları dersinin, bir öğretmen ise seçmeli İngilizce dersinin zorunlu ders olması yönünde görüş bildirmişlerdir.

Tablo 4. Zorunlu Ders Olması İstenilen Seçmeli Dersler

Dersler	f	Öğretmenler
Okuma- Yazma Becerileri	4	Ö2, Ö5, Ö7, Ö9
Zekâ Oyunları	2	Ö4, Ö6
Siyer	1	Ö3
Değerler Eğitimi	1	Ö8
Astronomi	1	Ö11
Çevre Eğitimi	1	Ö11
Matematik Uygulamaları	1	Ö5
İngilizce	1	Ö5

Zorunlu ders olması istenilen seçmeli dersler ile ilgili dört öğretmen, okuma-yazma becerileri derslerinin zorunlu ders olmasını istedikleri yönünde görüş bildirmişlerdir. Bu duruma yönelik öğretmenlerin belirttikleri örnek doğrudan alıntılar aşağıdaki gibidir:

Ö-2: *Okuma saati, okuma becerileri. Bu derslerin zorunlu ders olması gerekiyor çünkü öğrenci okuduğunu anlamıyor okuduğunu anlama bütün dersler ile ilişkili olduğu için okuma becerileri dersinin zorunlu olması gerekiyor diye düşünüyorum.*

Ö-5: *Türkçe dersinin olmasını istiyorum çünkü bu öğrencilerin ilerleyen hayatlarında dahi okuduğunu anlamaya ihtiyaçları var, kendilerini ifade etmeye ihtiyaçları var.*

Ö-7: *Şu anda vermiş olduğum yazarlık ve yazma becerileri dersinin zorunlu olmasını isterim.*

Ö-9: *Bence okuryazarlık zorunlu olmalı Türkçe dersi çok önemli olduğu için okuryazarlık dersi zorunlu olmalı.*

İki öğretmen, zekâ oyunları dersinin zorunlu ders olması yönünde görüş bildirmişlerdir. Siyer, değerler eğitimi, astronomi, çevre eğitimi, matematik uygulamaları ve İngilizce derslerinin zorunlu ders olması yönünde birer öğretmen görüş bildirmişlerdir.

4.5. Öğretmenlerin Şimdiye Kadar Verdikleri Seçmeli Derslere Yönelik Görüşleri

Öğretmenlerden şimdiye kadar verdikleri seçmeli derslere yönelik görüşlerine başvurulmuştur. Görüşmeler sonucunda elde edilen bulgular da Tablo 5'te verilmiştir. Üç öğretmen bilim uygulamaları, iki öğretmen yazarlık, dört öğretmen matematik uygulamaları, iki öğretmen siyer, bir öğretmen İngilizce, bir öğretmen okuma becerileri, bir öğretmen ise Kur'an-ı Kerim derslerini verdikleri görülmüştür.

Tablo 5. Şimdiye Kadar Verilen Seçmeli Dersler

Dersler	f	Öğretmenler
Matematik Uygulamaları	4	Ö4, Ö6, Ö10, Ö11
Bilim Uygulamaları	3	Ö1, Ö10, Ö11
Yazarlık	2	Ö2, Ö8
Siyer	2	Ö3, Ö9
İngilizce	1	Ö5
Okuma Becerileri	1	Ö7
Kur'an-ı Kerim	1	Ö3

Öğretmenlerin tümü şimdiye kadar seçmeli derslerden en az bir ders verdiği anlaşılmaktadır. Demografik bilgi formu incelendiğinde öğretmenlerin tümü kendi branşlarında olan derslere girdiği de anlaşılmaktadır.

4.6. Öğretmenlerin Verdikleri Seçmeli Dersleri Nasıl İşlediklerine Yönelik Görüşleri

Öğretmenlerin daha önce verdikleri seçmeli dersleri nasıl işlediklerine yönelik görüşlerine başvurulmuştur. Elde edilen görüşme verileri Tablo 6'da verilmiştir. Dört öğretmen seçmeli dersleri temel derslerin devamı olarak, dört öğretmen etkinliklerle, beş öğretmen ders kitaplarıyla, bir öğretmen ise deneyle derslerini işlediği yönünde görüş bildirmişlerdir.

Tablo 6. Seçmeli Derslerin İşlenme Şekli

Kod	f	Öğretmenler
Ders kitaplarıyla	5	Ö3, Ö6, Ö7, Ö9, Ö11
Etkinliklerle	4	Ö2, Ö4, Ö6, Ö10
Temel derslerin devamı olarak	4	Ö1, Ö5, Ö8, Ö10
Deneyle	1	Ö10

Seçmeli dersleri ders kitaplarıyla işlediğine yönelik görüş belirten beş öğretmen olduğu anlaşılmaktadır. Ö-3 bu durumu 'Bu dersleri genelde bize gelen kitaplardan, yani materyal kitaplardan, akıllı tahtadan veya bazen bulduğum ek kaynaklar sayesinde derslerimi işledim' şeklinde ifade etmiştir.

Seçmeli derslerin işlenme şekline yönelik öğretmenlerin görüşlerinin yer aldığı Tablo 6'da dört öğretmenin derslerini temel derslerin devamı olarak işlediği yönünde görüş bildirmiştir. Bu duruma yönelik öğretmenlerin belirttikleri örnek doğrudan alıntılar aşağıdaki gibidir:

Ö-1: *Ana derse takviye olarak işledim.*

Ö-5: *İngilizce dersinde eksik gördüğüm konuları seçmeli ders saatinde tamamlayıcı etkinliklerle işledim.*

Ö-8: *Genelde okuma ve yazma üzerine gidiyorum bir ders saati okuma geriye kalan 1 saatte ise eksik olan metin türleri üzerinde çalışmalar yapıyorum.*

Ö-10: *Fen bilimleri dersinin yardımcısı olarak işledim.*

Dört öğretmen, dersleri özgün etkinliklerle işledikleri yönünde görüş bildirmişlerdir. Ö-4'ün bu durum hakkında *'Kendim materyaller oluşturdum. 5. sınıflarda sayılarla ilgili sayıları somutlaştırmak adına kartonlar sayı kartonları oluşturdum. Sayı bloklarına benzer oyunlar, etkinlikler, boyama etkinlikleri düzenledim'* görüşü oldukça dikkat çekicidir.

Bir öğretmen, seçmeli dersleri deneyle işlediğine yönelik görüş bildirmiştir. Ö-10 bu dersi *'Fen bilimleri dersinin yardımcısı olarak işledim. Bu dersi daha çok deney yapmak için ve soru çözmek için kullanıyorum öğrencilere çok fayda sağladığımı gördüm'* işlediğine yönelik görüşü dikkat çekicidir.

4.7. Öğretmenlerin Seçmeli Derslerde Dersleri İşlerken Yararlandıkları Kaynaklara Yönelik Görüşleri

Öğretmenlerden seçmeli derslerde kullandıkları kaynaklara yönelik görüş bildirmeleri istenmiştir. Görüşler sonucunda elde edilen bulgular Tablo 7'de verilmiştir. Dört öğretmen derslerini işlerken kaynak olarak kitaplardan yararlandığı, üç öğretmen akıllı tahtadan yararlandığı ve iki öğretmen ise internetten elde ettiği kaynaklardan yararlandığı yönünde görüş bildirmişlerdir.

Tablo 7. Seçmeli Derslerde Yararlanılan Kaynaklar

Kod	f	Öğretmenler
Kitaplar	4	Ö1, Ö5, Ö7, Ö8
Akıllı tahta	3	Ö3, Ö6, Ö9
İnternet	2	Ö10, Ö11

Seçmeli derslerde yararlanılan kaynaklara yönelik öğretmenlerin görüşlerinin yer aldığı Tablo 7'de dört öğretmenin derslerini işlerken kaynak olarak ders kitaplarından yararlandığı yönünde görüş bildirmiştir. Ö-1 bu durum hakkında *'Genelde ben seçmeli derslere girmedim. Bir sefer tek girdim, bir yıl sonra hiç girmedim. Ama materyal olarak da genelde ana derslere paralel olarak ana derslerin kitaplarından faydalanırız. Yani bildiğimiz ana dersler ya az önce de belirttiğimiz gibi ana derslerde kullanmış olduğum bütün araç gereçleri kullanırız'* görüş bildirmiştir.

Üç öğretmen, seçmeli derslerde kaynak olarak akıllı tahtadan yararlandıkları şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir. Ö-9 bu durumu *'Genelde ders kitaplarından akıllı tahtadan işliyoruz'* şeklinde ifade etmiştir.

Seçmeli derslerde internet kaynağından yararlanan iki öğretmenin görüş bildirdiği görülmektedir. Ö-11'in bu durum karşısındaki görüşü *'İnternet ortamından edindiğim not sunumu gibi materyallerden faydalandım'* şeklinde olmuştur.

4.8. Öğretmenlerin Seçmeli Derslerin Çeşitliliği ve Ders Saatlerine Yönelik Görüşleri

Öğretmenlerden seçmeli derslerin çeşitliliği ve ders saatlerine yönelik görüş bildirmeleri istenmiştir. Görüşler sonucunda elde edilen bulgular Tablo 8'de verilmiştir. Derslerin çeşitliliğinin yeterli olduğu görüşünü ifade eden altı öğretmen olduğu, dokuz öğretmenin ise ders saatlerinin yeterli olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. Derslerin çeşitliliğinin değiştirilmesi yönünde beş öğretmen, saatlerin değiştirilmesi gerektiği noktasında iki öğretmenin görüş bildirdikleri görülmektedir.

Tablo 8. Seçmeli Derslerin Çeşitliliği ve Saatleri

Kod	f	Öğretmenler	
Yeterli	Çeşitlilik	6	Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö8, Ö11
	Saat	9	Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11
Değiştirilmeli	Çeşitlilik	5	Ö1, Ö2, Ö7, Ö9, Ö10
	Saat	2	Ö1, Ö7

Seçmeli derslerin çeşitliliği ve saatleri yönünde dokuz öğretmenin ders saatlerinin yeterli olduğu yönünde görüş bildirdiği buna bağlı olarak altı öğretmenin ise ders saatlerinin yeterli olduğu görüşü Tablo 8 incelendiğinde anlaşılmaktadır. Bu durum karşısındaki Ö-5'in görüşü *'Bence 2 ders saati yeterli bundan fazlası olduğu zaman Öğrencilerden bir bıkkınlık oluşuyor bence 2 ders saati ideal'* dikkat çekicidir.

Ders çeşitliliğinin değiştirilmesi yönünde beş öğretmen, saatlerin değiştirilmesi yönünde iki öğretmen görüş bildirmiştir. Ö-7 bu durumu *'Seçmeli derslerin çeşitliliği artırılabilir saatleri konusunda ise değişiklik yapılabilir bazı dersler için ders saati az gelebilirken bazı dersler için ise 2 saatlik süre fazla gelebiliyor'* şeklinde ifade etmiştir. Seçmeli derslerin çeşitliliği ve saatleri konusunda Ö-1'in *'Seçmeli*

dersleri gereksiz buluyorum. Onların yerine ana derslerin ders sayısı arttırılmalıdır' şeklindeki görüşü dikkat çekicidir.

4.9. Öğretmenlerin Seçmeli Derslere Karşı Öğrenci Tutumlarına Yönelik Görüşleri

Öğretmenlerden seçmeli derslerde öğrenci tutumlarına yönelik görüş bildirmeleri istenmiştir. Görüşme sonrası elde edilen veriler Tablo 9' da verilmiştir. Öğretmenlerin seçmeli derslere yönelik yedi öğretmen, öğrencilerin seçmeli derslere karşı olumlu tutumları olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. Seçmeli derslere karşı üç öğretmen ise öğrencilerin tutumlarının olumsuz olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. Bir öğretmen ise öğrencilerin derse giren öğretmene göre tutumlarının değiştiği yönünde görüş bildirmiştir.

Tablo 9. Seçmeli Derslere Yönelik Öğrenci Tutumları

Kod	f	Öğretmenler
Olumlu	7	Ö1, Ö2, Ö3, Ö6, Ö7, Ö8, Ö10
Olumsuz	3	Ö4, Ö9, Ö11
Dersin öğretmenine göre değişen	1	Ö5

Tablo 9 incelendiğinde seçmeli derslere yönelik öğrenci tutumlarının olumlu yönde olduğu yönünde yedi öğretmen görüş bildirmiştir. Ö-2'nin bu durum karşısındaki '*Daha çok ilgilendikleri dersi sevdikleri için bizim okulumuzda daha çok zekâ oyunları yapılıyor. Tabii bu kursta yapılıyor, bu dersin kursta değil de seçmeli ders olarak verilmesi daha iyi olur öğrenciler için. Böylelikle bütün okuldaki öğrencilerin katılımı sağlanır*' görüşü oldukça etkileyicidir. Ö-3 ise '*Bu derslere karşı öğrencilerin seçmeli derslere ilgileri bayağı yoğun. Çünkü ben bazen o dersleri söylemeden öğrenciler bizzat gelip bu dersi açma konusunda bana fikir veriyorlar. Hocam açalım mı diye isteklerde bulunuyorlar*'.

Seçmeli derslere yönelik öğrenci tutumunun olumsuz olduğu yönünde üç öğretmen görüş bildirmişlerdir. Ö-4 '*Öğrenciler 5 saatlik zorunlu Matematik dersinden sonra 2 saat de seçmeli derse girdikleri için sıkılabiliyorlar. Müfredat çok yoğun olduğu için öğrenciler açısından ders saati fazla geliyor*' olarak görüşünü dile getirmiştir. Ö-9 aynı durum karşısında '*Bu dersleri notlarını çok önemsemedikleri için haliyle bu dersleri de önemsemiyorlar*' farklı açıdan yaklaşmıştır.

Bir öğretmen ise öğrenci tutumlarının derse giren öğretmene göre öğrenci tutumlarının farklılaştığı şeklinde görüş bildirmiştir. Ö-5 '*Bu derslere karşı öğrencinin tutumları öğretmenlere göre değişebiliyor. Öğretmenlerin katı tutumları veya öğrenciye göre göre yapılmış olan derslerde öğrencilerin dersi sevmesi veya sevmemesi açık bir şekilde belli oluyor*' şeklindeki görüşü bu durumu açıkça ifade etmiştir.

4.10. Öğretmenlerin Seçmeli Derslerin Zorunlu Derslerle Olan İlişisine Yönelik Görüşleri

Öğretmenlerden seçmeli derslerin zorunlu derslerle olan ilişkisine yönelik görüş bildirmeleri istenmiştir. Elde edilen bulgulara öğretmenlerin tamamı seçmeli derslerin zorunlu derslerle olumlu yönde ilişkisinin olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. Ö-2 bu durumu '*Bence seçmeli dersler çok güzel bir uygulama zorunlu dersler ile benzer dersler olduğu için zorunlu dersleri destekliyor. Zorunlu derslerin konuların daha iyi anlaşılmasını sağlıyor. Döküman materyal kullanılmasını sağlıyor. Böylelikle öğrenciye daha faydalı oluyor*' şeklinde görüşünü dile getirmiştir. Ayrıca seçmeli derslerin zorunlu derslerin tamamlayıcısı olduğu yönünde de tüm öğretmenler aynı görüşü bildirmişlerdir. Ö-1 '*Çünkü seçmeli dersler zorunlu derslere takviye niyetiyle kullanılıyor. Bu güzel bir şeydir evet ama bunu yaparken zorunlu derslerin sayısı ders süresi arttırılırsa daha iyi olur*' şeklindeki görüşü bu durumu desteklemektedir. Ö-8 bu durum karşısında '*Zorunlu dersler ile elbette ilişkisi var. Örneğin seçmeli matematiğin matematik dersi ile ilişkisi yazarlık dersinin Türkçe dersi ile ilişkisi vardır. Öğretmenler öğrenciler için özellikle Merkezi sınavlarda öğrencilere soru çözmek için bu dersleri kullanıyorlar. Ayrıca öğretmenler yetiştiremedikleri konuları bu derslerde tamamlayabiliyorlar*' görüşlerini dile getirmişlerdir. Ö-10 ise '*Zorunlu dersler ile uyumlu gittikleri için gayet başarılı buluyorum böyle olması iyi. Çünkü kendi dersim açısından faydalı buluyorum. Çünkü fen bilimleri ana ders olarak 4 saat yetersiz kaldığı için bazı sebeplerden dolayı bilim uygulamaları dersinde bunun telafisini yapıyorum. Bu dersler soru çözme, deney yapma gibi etkinliklerle destekliyor*' olarak görüşünü sunmuştur.

4.11. Öğretmenlerin Seçmeli Derslerde Karşılaştığı Sorunlar ve Sorunların Çözümüne Yönelik Görüşleri

Öğretmenlerin seçmeli derslerde karşılaştığı sorunlara yönelik görüş bildirmeleri istenmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 10'da verilmiştir. Üç öğretmen, seçmeli derslerde öğretim programından kaynaklanan sorunlar olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. İki öğretmen ders çeşidinin az olması yönünde görüş bildirmişlerdir. Materyal eksikliği sorunu yönünde iki öğretmen görüş bildirmişlerdir. Öğretmenlerle

yapılan görüşmeler sonucunda dört öğretmenin şu ana kadar herhangi bir sorunla karşılaşmadıkları yönünde görüş bildirmişlerdir.

Tablo 10. Seçmeli Derslerde Karşılaşılan Sorunlar

Kod	f	Öğretmenler
Öğretim programı	3	Ö1, Ö3, Ö5
Ders çeşidinin azlığı	2	Ö2, Ö7
Materyal eksikliği	2	Ö10, Ö11

Seçmeli derslerde karşılaşılan sorunlara yönelik üç öğretmen öğretim programından kaynaklı sorunlarla karşılaştıkları yönünde görüş bildirmişlerdir. Ö-3 '*Seçmeli derslerde öncelikle bunu söyleyeyim Kur'an-ı Kerim dersini bu sene işlediğimde sanki öğrenciler daha önceki senelerde Kur'an-ı Kerim öğrenmemişler gibi müfredatta yani basitten gitmemişler, hemen konuların başında üst düzeyden almışlar. Bazı öğrenciler Kuran'da çok iyi, bazıları da çok kötü olunca yani aralarında bir fark var ve orta yolu bulmakta sıkıntı yaşıyorum*' şeklindeki görüşü dikkat çekicidir.

Ders çeşidinin azlığı yönünde sorun olduğu görüşünü ifade eden iki öğretmen olduğu görülmektedir. Ö-7 bu durumu '*Öğrenciler her yıl aynı dersi aldıklarında sıkılabiliyorlar 5. ve 6. sınıfta almış oldukları dersleri 7. ve 8. sınıfta almamaları gerekiyor*' şeklinde dile getirmiştir.

Materyal eksikliğinin sorun olduğu, iki öğretmen görüşünden anlaşılmaktadır. Ö-10 bu sorun hakkında '*Kitap gönderilirse bakanlık tarafından bu derslerin daha verimli bir şekilde geçeceğini düşünüyorum. Bu derslerin içeriğine, öğrencinin ihtiyacına göre değişiklik yapabiliyoruz*' görüşü bu durumu desteklemektedir.

4.12. Öğretmenlerin En Çok Tercih Edilen Seçmeli Dersler ve Tercih Edilme Nedenlerine Yönelik Görüşleri

Öğretmenlerin en çok tercih edilen ve neden tercih edildiklerine yönelik görüş bildirmeleri istenmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 11'de verilmiştir. Dört kod elde edilmiş olup, beş öğretmen en çok tercih edilen dersin matematik uygulamaları olduğu, beş öğretmen en çok tercih edilen dersin DKAB olduğu, beş öğretmen en çok tercih edilen dersin yazma-yazarlık olduğu, bir öğretmen ise en çok tercih edilen dersin İngilizce olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir.

Tablo 11. En Çok Tercih Edilen Seçmeli Dersler

Dersler	f	Öğretmenler
Matematik Uygulamaları	5	Ö2, Ö4, Ö7, Ö9, Ö10
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	5	Ö3, Ö5, Ö8, Ö9, Ö10
Yazma-Yazarlık	5	Ö4, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9
İngilizce	1	Ö10

En çok tercih edilen seçmeli dersler ile ilgili bulgular incelendiğinde, beş öğretmen matematik uygulamaları olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. Ö-2'nin bu durum karşısındaki görüşü oldukça dikkat çekicidir '*Okulumuzda en çok tercih edilen matematik uygulamaları dersidir. Matematik dersi zorlanılan bir ders olduğu için en azından o 2 saatlik ders öğrencilerin soru çözümünü olsun, Matematik dersini desteklemek için iyi bir süre oluyor onlar için. Öğretmen seçmeli derslerde öğrencilerle daha fazla ilgileniyor, daha fazla materyal kullanıyor, daha fazla etkinlik yapıyor. Böylelikle öğrenciler eksiklerini bu derslerde tamamıyor ders saatleri seçmeli dersler için ideal bence*' olarak görüş bildirmiştir.

En çok tercih edilen bir diğer dersin DKAB olduğu görülmektedir. Bu hususta beş öğretmen görüş bildirmişlerdir. Ö-3'ün '*En çok tercih edilen seçmeli ders bunu rahatlıkla söyleyebilirim. Okul bazlı 7 senedir bu okuldayım. En fazla tercih edilen ders benim dersim. Bence öğretmen faktörü önemli öğrencilerle kurduğum ilişkilerden dolayı öğrenciler bu dersi gerçekten çok talep ediyorlar*' yönündeki görüşü öğretmenlerin öğrencilere karşı yaklaşımının seçmeli derslerin tercih edilme yönünde görüş bildirmiştir.

Beş öğretmen, en çok tercih edilen seçmeli dersin yazma-yazarlık olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. Ö-4 bu duruma '*Yazma yazarlık, matematik. Ayrıca zekâ oyunları kursunun da seçmeli ders olmasını istediklerini duyuyorum. Öğrencilerin ilgi ve isteklerinden dolayı isteniyor*' şeklinde görüş bildirmiştir.

Bir öğretmen İngilizce dersi yönünde görüş bildirmiştir. Ö-10 '*Seçmeli İngilizce ve seçmeli matematik, bilim uygulamaları, Peygamber Efendimizin hayatı. Bu dersler idare tarafından ana derslerle ilişkili olan dersler olduğu için tercih ediliyor. Ayrıca zorunlu derslerin tamamlayıcısı oldukları için tercih ediliyor*' şeklinde görüş bildirmiştir.

4.13. Öğretmenlerin Seçmeli Derslerin Ölçme ve Değerlendirmesine Yönelik Görüşleri

Öğretmenlerin seçmeli derslerin ölçme ve değerlendirmesine yönelik görüş bildirmeleri istenmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 12’de verilmiştir. Beş kod elde edilmiş olup, dört öğretmen seçmeli derslerin ölçme ve değerlendirmesinin dersin içeriğine göre yapılması yönünde görüş bildirmişlerdir. Üç öğretmen ise seçmeli derslerin ölçme ve değerlendirmesinin uygulamalı olarak yapılması şeklinde görüş bildirmişlerdir. İkişer öğretmen ise seçmeli derslerin ölçme ve değerlendirmesinin projelerle ve çoktan seçmeli sorularla yapılması yönünde görüş bildirmişlerdir. Bir öğretmen ise seçmeli derslerin ölçme ve değerlendirmesinin ödevlendirmeyle yapılması yönünde görüş bildirmiştir.

Tablo 12. Seçmeli Derslerin Ölçme ve Değerlendirmesi

Kod	f	Öğretmenler
Dersin içeriğine göre	4	Ö2, Ö9, Ö10, Ö11
Uygulamayla	3	Ö4, Ö5, Ö8
Projelerle	2	Ö3, Ö7
Çoktan seçmeli testlerle	2	Ö6, Ö8
Ödevlendirmeyle	1	Ö3

Seçmeli derslerin ölçme ve değerlendirmesinin nasıl yapılmasına yönelik bulgular incelendiğinde, dört öğretmen dersin içeriğine göre yapılması yönünde görüş bildirmiştir. Ö-2 bu durumu ‘*Ölçme ve değerlendirme dersten derse değişiyor sınav gerektiren derslerde sınav yapılmalı, proje gerektiren derslerde proje yapılmalı yani kısaca dersin içeriğine ve derse göre değişiyor*’ şeklinde ifade etmiştir.

Seçmeli derslerin ölçme ve değerlendirmesinin uygulamalı bir şekilde yapılması yönünde üç öğretmen görüş bildirmişlerdir. Ö-4 bu duruma karşı görüşünü ‘*Uygulamalı olarak yapılmalıdır, yazılı olarak yapılmamalıdır*’ şeklinde dile getirmiştir.

Seçmeli derslerin projelerle ölçme değerlendirmesinin yapılmasına yönelik iki öğretmen görüş bildirmiştir. Ö-7 ‘*Bu derslerin ölçme değerlendirilmesi proje odaklı olmalıdır. Sınavla olmamalıdır*’ şeklinde görüşünü dile getirmiştir.

Seçmeli derslerin ölçme ve değerlendirmesinin çoktan seçmeli sınavlarla yapılması gerektiği yönünde iki öğretmenin görüş bildirdiği görülmektedir. Ö-6’nın bu durum karşısında ‘*Ana derslerdeki gibi zor değil de birazcık daha kolay olmalıdır kendi dersim için çoktan seçmeli sorular sorulabilir bol bol test çözdüğümüz için bunlar kullanılabilir*’ görüşünü ifade etmiştir.

Bir öğretmen ise seçmeli derslerin ölçme ve değerlendirmesinin ödevlendirmeyle yapılması gerektiği yönünde görüş bildirmiştir. Ö-3’ün görüşü ‘*Yani sadece sınav bazlı olmamalı. Öğrencinin derslerde katılmış olduğu şeyler olabilir. Projeler olabilir, öğrencilere ödevlendirme ile de yapılabilir. Yani sadece sınav bazlı dikkate alınmaması gerektiğini düşünüyorum*’ şeklinde olmuştur.

4.14. Öğretmenlerin Seçmeli Derslerin İşlevsel Yürütüldüğüne Yönelik Görüşleri

Öğretmenlerin seçmeli derslerin işlevsel yürütüldüğüne yönelik görüş bildirmeleri istenmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 13’te verilmiştir. İki kod elde edilmiş olup, dokuz öğretmen seçmeli derslerin işlevsel olduğuna yönelik görüş bildirmişlerdir. Bir öğretmenin ise seçmeli derslerin işlevsel yürütülmediği yönünde görüş bildirmiştir.

Tablo 13. Seçmeli Derslerin İşlevselliği

Kod	f	Öğretmenler
İşlevsel	9	Ö2, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11
İşlevsel değil	1	Ö1

Seçmeli derslerin işlevselliğine yönelik bulgular incelendiğinde, dokuz öğretmen seçmeli dersleri işlevsel bulduğuna yönelik görüş bildirmişlerdir. Bu duruma yönelik öğretmenlerin belirttikleri örnek doğrudan alıntılar aşağıdaki gibidir:

Ö-2: *İşlevsel yürütüldüğünü düşünüyorum. Genellikle öğretmen ve öğrenci arasındaki ilişkiye bağlı olarak işlevsellik artar veya azalır. Ayrıca işlevsel olabilmesi için öğrencinin ilgi ve ihtiyaçlarına göre seçmeli dersleri seçmesi gerekiyor.*

Ö-3: *Bu konuda herhangi bir fikrim yok*

Ö-4: *Seçmeli dersler işlevsel bir şekilde yürütülüyor.*

Ö-5: *İşlevsel yürütüldüğünü düşünüyorum kendi alanında ilgili şunu söyleyebilirim kendi dersinde başarısız olan öğrenciler bu dersleri seçtikten sonra başarılarının arttığını gördüm.*

Ö-6: Kesinlikle işlevsel yürütüldüğünü düşünüyorum.

Ö-7: Bu dersleri işlevsel buluyorum.

Ö-8: İşlevsel olduğunu düşünüyorum.

Ö-9: İşlevsel yürütüldüğünü düşünüyorum.

Ö-10: İşlevsel olduğunu düşünüyorum.

Ö-11: İşlevsel yürütüldüğünü düşünüyorum.

Bir öğretmen seçmeli dersleri işlevsel bulmadığına yönelik görüş bildirmiştir. Ö-1 'Bugüne kadar hayır' olarak görüşünü ifade etmiştir.

5. SONUÇ ve TARTIŞMA

Bu bölümde araştırmanın alt problemleri doğrultusunda bulgulardan elde edilen sonuçlara yer verilmeye çalışılmıştır.

Seçmeli dersler, öğrencilerin kendi ilgi ve tercihlerine göre seçebildikleri, zorunlu dersler dışındaki çeşitli derslerdir. Bugünün gereksinimlerine uygun bireylerin yetiştirilmesi için, yüksek kaliteli bir eğitim sistemi gerekmektedir. Eğitim sisteminin en dinamik beşerî bileşenleri olan öğrenciler, öğretmenler ve okul yöneticilerinin rolleri son derece önemlidir (EARGED, 2008).

Okullarda uygulanan ve tercih edilen seçmeli derslere bakıldığında, derslerin öğretmenler tarafından faydalı olduğu ve daha çok temel derslere yardımcı olacak şekilde açıldığı ortaya çıkmıştır. Seçmeli ders uygulaması uygulamaya konulurken bu amaç doğrultusunda hizmet etmesi amaçlanmaktaydı yapmış olduğum bu çalışmada elde ettiğim bulgular gösteriyor ki seçmeli dersler amaca bir yönüyle hizmet etmektedir. Günümüz eğitim sisteminin özellikle ortaokul son sınıfta okuyan öğrenciler için bu uygulama onları sınava hazırlayan takviye bir ders olarak karşımıza çıktığını görmekteyiz. Bu da bu noktada bu derslerin amacı dışında kullanıldığını düşündürmektedir. Ayrıca öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda öğrencilerin ders seçimini yaparken karşılarına çıkacak olan sınavları düşünerek seçtikleri anlaşılmaktadır. Bu bağlamda Durmuşçelebi ve Mertoğlu'nun (2018) çalışmasında öğretmenler, seçmeli dersleri faydalı ve gerekli bulduklarını belirtmektedirler. Uysal (2015) çalışmasında öğretmen ve yöneticilerin görüşlerine başvurmuş, öğretmenlerin görüşleri çalışmamdaki bulgularla benzer olduğu görülmekte ama yöneticilerin ise bu dersleri gereksiz olarak gördüğü noktasında ayrılmaktadır. Araştırmada bulunanlar genel olarak bu araştırma ile paralellik göstermektedir. Seçmeli derslerin belirlenmesine yönelik görüşlere bakıldığında ise bu derslerin öğrencilerin ilgi, yetenek ve isteklerine göre açılarak, onların söz konusu becerilerini geliştirmek amacıyla öğretim programlarına konulan seçmeli derslerin türünü mevcut şartlarda çoğunlukla okul idaresinin bu durumu göz önünde bulundurularak belirlediği ortaya çıkmıştır. Seçmeli ders uygulaması, eğitimin verimliliğini arttırmak ve eğitim sistemini bireylerin istek, ihtiyaç, ilgi ve kabiliyetlerine göre yönlendirmeyi mümkün kılmak amacıyla (MEB, 2012) oluşturulmuş uygulamadır. Bu bağlamda bu çalışmada elde edilen sonuçlar MEB tarafından istenilen bir durum olduğu görülmektedir. Ayrıca Kaya (2013), yapmış olduğu araştırmanın hareket noktası olan "seçmeli dersleri kimin belirlediği?" sorusuna, öğrencinin kendisinin belirlediğine, bu belirlemede velilerinin ve öğretmenlerinin tavsiyelerini dikkate alındığına, mevcut şubelerinden farklı dersliklerde yapılan seçmeli derslerin yeni arkadaşlıklar ve yeni iş birlikleri kurabilmelerine; öz güvenlerini, ilgi ve yeteneklerini geliştirmelerine olanak sağladığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Yapılan araştırma bu araştırma ile benzerlik göstermektedir. Belirlenen seçmeli derslerin seçilmesine yönelik görüşler doğrultusunda bu derslerin öğrenci ihtiyacına göre belirlendiği ve temel derslere yardımcı olacak şekilde seçildiği anlaşılmaktadır. Öğretmenlere göre öğrencilerin bu dersleri seçmeleri ihtiyaçlarının önemli bir etken olduğu ifade edilmesi ve temel derslere yardımcı olarak temel derslerdeki eksikliklerini seçmiş oldukları bu derslerle tamamlamak istedikleri yönünde seçildiği görülmektedir. Bu noktada eğitim sisteminin hedeflerine bir noktada ters düştüğü görülmektedir. Çünkü bu dersler zorunlu derslerden tamamen ayrı, bireyleri yaşam koşullarına hazırlayacak dersler olduğu belirlenmiştir. Bulgulara ve yapılan araştırmalar sonucunda merkezi sınavların gelecekleri adına önemli olması ayrıca öğretim programlarının yoğun olduğu ve öğretim programlarının bu yönden gözden geçirilerek yeniden oluşturulması düşüncesi ortaya çıkmaktadır.

Okullarda belirlenip seçilen seçmeli derslerden zorunlu ders olması istenilen derslere yönelik elde edilen bulgular doğrultusunda öğretmenlerin zorunlu ders olmasını istediği dersler olduğu görülmektedir. Zorunlu olması istenilen derslerin başında okuma-yazma becerileri dersi olduğu görülmektedir. Bunun nedeni olarak öğrencilerin genel olarak okumayla ilgili sorunlarının olduğunu ve ayrıca okuduğunu anlamada da

sorunlar yaşadıkları belirtilmektedir. Ayrıca öğrencilerin yaşamları boyunca okuduklarını anlamaya yönelik ihtiyaçlarının olmasından dolayı da bu dersin zorunlu ders olması istenildiği görülmektedir. Bir diğer zorunlu ders olması istenilen dersin zekâ oyunları olduğu ve bununda öğrencilerin ilgisini çok çektiği, bu dersin öğrencilerin düşünme becerilerini geliştirdiği yönünde olduğu görülmektedir. Karagözoğlu'nun (2015) çalışmasından elde edilen sonuçlar yapılan bu çalışmayla da paralellik göstermektedir. Türkiye'nin uluslararası PISA sınavlarında özellikle Matematik dersindeki başarı durumu göz önünde bulundurulduğunda, seçmeli derslerin zorunlu ders olarak matematik uygulamaları dersinin seçilmesi de gelişen dünyaya ayak uydurabilme anlamında sevindirici bir gelişme olarak kabul edilebilir. Okullarda uygulanan seçmeli derslerin seçimine ya da belirlenen derslere bakıldığında, öğretmenlerin şimdiye kadar verdikleri derslerin daha çok zorunlu derslere takviye gibi düşünülen derslerden açıldığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca öğrencilerin ihtiyaçlarından dolayı da bu dersleri seçtikleri anlaşılmaktadır. Öğretmenlerin şimdiye kadar verdikleri derslerin en çok matematik dersinin olması öğrencilerin matematik dersinde başarılı olmak istedikleri, temel matematik ders saatinin yeterli olmadığı bu dersle beraber eksikliklerini gidermek istediği anlaşılmaktadır. Bu durum ülkemiz eğitim sisteminde matematik uygulamaları noktasında öğrenciye yönelik ciddi çalışmaların yapılması gerektiği sonucu önem kazanmaktadır. Okullarda belirlenip seçilen ve uygulanan seçmeli derslerin ne şekilde işlendiğine bakıldığında, öğretmenlerin derslerini daha çok ders kitaplarıyla işledikleri görülmektedir. Buda seçmeli derslerin zorunlu derslerin devamı olarak veya takviye olarak işlendiği düşünülmektedir. Araştırmanın sonucunda elde edilen verilerde, seçmeli derslerin MEB tarafından programlara konulma amaçlarının katılımcılar tarafından yeterince anlaşılamadığı ortaya çıkmıştır. Bir diğer işleme şekline bakıldığında öğretmenlerin derslerini kendi belirledikleri etkinliklerle işledikleri anlaşılmaktadır. Bilim uygulamaları dersinin ise deney yöntemiyle işlendiği anlaşılmaktadır. Bu da öğretmenlerin bu dersleri bu noktada belirlenen hedeflere göre işlediği görülmektedir. Hızlı bir şekilde 2012-2013 yıllarında uygulamaya konulan seçmeli ders uygulamasının günümüze kadar var olan eksikliklerin giderildiği görülmektedir. Öğretmenlerin seçmeli dersleri işlerken yararlandıkları kaynaklara yönelik genel görüşleri incelendiğinde, öğretmenler daha çok kitaplardan yararlandıklarını ifade ettikleri görülmektedir. Elde edilen bulgular ışığında öğretmenlerin seçmeli dersleri daha çok temel derslere takviye olarak işledikleri ve temel derslerde kullandıkları araç gereçleri yani kitapları kullandıkları anlaşılmaktadır. Bu veriler ışığında öğretmenlerin seçmeli dersleri işlerken materyal konusunda çok fazla sıkıntı yaşamadıkları anlaşılmaktadır. Derslerini ayrıca akıllı tahtadan ve internetten yararlandıkları kaynaklarla işledikleri anlaşılmaktadır. Bu görüşlere dikkat edildiğinde öğretmenlerin teknolojiyi yakından takip ettikleri, bu dersleri teknolojik araç gereçlerle işlemeye çalıştıkları bu dersleri en işlevsel bir şekilde işlemeye çalıştıkları sevindirici bir durum olarak görülmektedir. Öğretmenlerin seçmeli derslerin çeşitliliği ve ders saatlerine yönelik görüşleri incelendiğinde, öğretmenler çoğunlukla seçmeli derslerin çeşitliliği ve saatlerinin yeterli olduğu görülmektedir. Seçmeli ders saatlerinin fazla olmasından dolayı öğrencilerin bıkkınlık yaşayabileceği ve derslerden sıkılabileceği anlaşılmaktadır. Bu noktada derslerin daha çok çeşitlendirilmesi ve derslerin dönemlik olarak seçilmesi gerektiği yönünde de düşüncelerin ortaya çıktığı görülmektedir. MEB bu durumu göz önünde bulundurarak ilerleyen zamanlarda değişiklik yapılması gerektiğinde bu hususu da göz önünde bulundurabilir. Seçmeli derslerin çeşitliliği ve saatlerinin değiştirilmesi yönünde öğretmenlerin görüş bildirdikleri görülmektedir. Bunun nedeni olarak bazı derslerin sürelerinin o dersin içeriğine yeterli olmadığı ya da bazı derslerin içeriğine fazla olduğu yönünde anlaşılabilir.

Öğretmenlere seçmeli derslere yönelik öğrenci tutumları nasıldır diye sorulduğunda ve elde edilen veriler incelendiğinde, öğrencilerin çoğunluğunun bu derslere karşı olumlu tutum sergiledikleri görülmektedir. Bunun nedeni olarak dersleri kendi ihtiyaçları doğrultusunda seçtikleri ve temel derslere takviye olarak bu derslere yönelmeleri, temel derslerdeki eksikliklerini bu derslerde tamamladıklarından dolayı olumlu tutuma sahip oldukları anlaşılmaktadır. Elde edilen bulgular neticesinde bazı öğretmenlerin öğrenci tutumlarının bu derslere karşı olumsuz tutum sergiledikleri de görülmektedir. Ders saatlerinin fazlalığı ve öğrencilerin bu derslerde aldıkları notları çok ciddiye almadıklarından dolayı bu derslere olumsuz tutum takındıklarını ifade etmektedirler. Elde edilen bulgulardan anlaşılacağı üzere görüşme yapılan öğretmenlerin tamamı seçmeli derslerin zorunlu derslerle olumlu bir ilişkisinin olduğu yönünde görüş bildirdikleri anlaşılmaktadır. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu bu dersleri temel derslere takviye olarak işlediklerinden dolayı yetiştiremedikleri konularını, yapamadıkları etkinlikleri bu derslerde tamamlamaya çalıştıkları anlaşılmaktadır. Ayrıca öğretmenlerin özellikle 8. Sınıf öğrencilerine yönelik bu derslerde öğretmenlerin öğrencilere sınavlara hazırlık olması açısından test çözdürdükleri de anlaşılmaktadır. Bu çalışmadan elde edilen bulgular yapılan diğer çalışmalarla benzerlik göstermektedir.

Seçmeli derslerde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerilerine yönelik yapılan görüşmelerde elde edilen bulgulara baktığımızda öğretmenlerin seçmeli derslere yönelik bazı sorunlarla karşılaştığı görülmektedir. Özellikle öğretim programının yoğun olması, seçmeli ders çeşidinin az olması ve materyal eksikliği yapılan görüşmeler sonucunda karşılaşılan sorunlar olarak anlaşılmaktadır. Öğretim programının daha çok bölgenin şartlarına göre esnetilmesi gerektiği, derslerin bir yıl boyunca devam etmesi öğrencilerde sıkılmalar ve bıkkınlık meydana getireceği buna çözüm olarak her dönem farklı seçmeli dersler seçmeleri gerektiği olarak anlaşılmaktadır. Manaz'ın (2018) çalışması, seçmeli derslerde yaşanan sorunların ve derslerin verimsiz yürütülmesinin temel nedenlerinin, devlet ve özel okullarda benzer olduğunu göstermektedir. Bu sorunların özellikle okulların araç, gereç ve mekân eksikliği ile seçmeli ders programının güncel olmamasından kaynaklandığı belirtilmektedir. Bu bulgular, mevcut araştırmanın sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir, bu da benzer sorunların farklı bağlamlarda da yaşandığını göstermektedir.

Öğretmenlerin en çok tercih edilen seçmeli dersler ve neden tercih edildikleri yönünde görüşleri alınarak elde edilen veriler incelendiğinde, öğrencilerin belirlenen derslerden en çok tercih edilen derslerden biri matematik uygulamaları dersi olduğu görülmektedir. Tercih edilme nedeni olarak da bu derste zorlandıklarından dolayı takviye olarak seçtikleri anlaşılmaktadır. Öğretmenler ayrıca öğrencileriyle bu derslerde birebir ilgilendikleri için ve daha çok soru çözdükleri için bu dersi tercih etmeleri arasındaki nedenler olarak anlaşılmaktadır. Bir diğer en çok tercih edilen dersin ise din kültürü ve ahlak bilgisi dersi olduğu görülmektedir. Bu dersin tercih edilme nedenlerinden biri olarak öğretmen tutumu olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca bölge insanının inanç hassasiyetinden dolayı öğrencilerin velileri tarafından tercih ettirdikleri anlaşılmaktadır. Bir diğer en çok tercih edilen derslerden biri de yazma-yazarlık dersi olduğu görülmektedir. Bir diğer tercih edilen dersin ise İngilizce dersi olduğu görülmektedir. Bunun derslerin genel olarak tercih edilme nedeninin daha çok öğrencinin temel dersleri destekleyici olarak görmeleri olarak da anlaşılabilmektedir. Öğretmenlerin seçmeli derslerin ölçme ve değerlendirmesine yönelik görüşleri incelendiğinde, bu derslerin daha çok dersin içeriğine göre yapılması gerektiği anlaşılmaktadır. Alınan diğer görüşlerin bu görüşü desteklediği fark edilmektedir. Öğretmenlerin bu derslerin ölçme değerlendirmesinin uygulamayla, projelerle, çoktan seçmeli testlerle ve ödevlerle yapılması gerektiği yönündeki görüşleri ilk görüşü destekler nitelikte olduğu düşünülmektedir. Durmuşçelebi ve Mertoğlu'nun (2018) çalışmasında öğretmenlerin çoğu seçmeli derslerin notla değerlendirilmesinin seçmeli ders ruhuna aykırı olduğu görüşünü belirtmişlerdir. Araştırmada bulunanlar bu çalışmayla paralellik göstermektedir.

Öğretmenlerin seçmeli derslerin işlevselliğine yönelik görüşleri incelendiğinde, öğretmenlerin büyük çoğunluğunun seçmeli derslerin işlevsel olduğunu ifade ettikleri görülmektedir. Bu görüş çerçevesinde öğretmenlerin seçmeli derslerin temel dersleri desteklediği ve bu nedenle de bu dersleri işlevsel buldukları düşünülmektedir. Elde edilen bu bulgular Millî Eğitim Bakanlığının seçmeli ders uygulamaları hedeflerinin gerçekleştiği anlaşılmaktadır.

6. ÖNERİLER

Araştırmanın sonuçlarına dayalı olarak öneriler sunmak oldukça faydalı olabilir. İşte önerilerinizi daha detaylı bir şekilde sunmanıza yardımcı olabilecek şekilde sıralanmış öneriler:

- Velilere ve öğrencilere seçmeli ders sürecinde daha iyi bilgi sahibi olmaları için bilgilendirme faaliyetleri düzenlenmelidir. Örneğin, seçmeli dersleri tanıtan filmler gösterilebilir ve okullarda önceki yıllarda yapılan seçmeli derslerle ilgili faaliyetler düzenlenebilir.
- El broşürleri, tanıtıcı yazılar ve afişler gibi materyaller, okulun farklı bölgelerine ve velilerin kolayca görebileceği yerlere asılmalıdır. Ayrıca, ulusal adres veri tabanı kullanılarak öğrenci alım bölgelerinde ilgili yerlere tanıtıcı materyaller gönderilmelidir.
- Veliler, çocuklarının seçmeli derslerini belirlerken 4. sınıf öğretmenlerinin görüşünü almalıdır. Bu, öğrencinin ilgi, yetenek ve ihtiyaçlarına daha fazla odaklanılmasına yardımcı olabilir.
- Seçmeli derslerin uygulanmasında ihtiyaç duyulan materyal, eğitim araçları, ders kitapları, teknolojik alt yapı ve donanımlar eksikse, bu eksiklikler acilen giderilmelidir. Ayrıca, seçmeli derslere giren öğrencilere ücretsiz ders kitapları sağlanmalıdır.
- Seçmeli derslerin seçilmesini engelleyen faktörler dikkatlice incelenmeli ve bu faktörlerin üstesinden gelinmelidir. Seçmeli derslerin amacına uygun çalışmalar yapılmalıdır.

- Seçmeli derslerin öğrencilerin akademik başarısını artırmaya, diğer ilgili derslerde eksikliklerini tamamlamaya ve günlük hayatta kullanabilecekleri becerileri geliştirmelerine yönelik olduğu vurgulanmalıdır. Öğrencilere akademik destek ve rehberlik sağlanmalıdır.

Seçmeli dersleri okutan öğretmenlere, bu dersleri daha etkili bir şekilde sunabilmeleri için hizmet içi eğitimler verilmelidir. Öğretmenlere, seçmeli derslerin amacı ve uygulama süreçleri hakkında bilgi verilmelidir.

KAYNAKÇA

- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2015). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Pegem Yayınevi.
- Durmuşçelebi, M., ve Mertoğlu, B. (2018). Ortaokul öğrencilerinin eğitiminde seçmeli derslerin yeri. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 170-211.
- Earged (Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı) (2008). Seçmeli derslerin seçim kriterlerinin değerlendirilmesi araştırması. *Ankara İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13 (2), 217-226.
- Gök, Ö. F. (2019). *Ortaokul Din, Ahlak ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerinin Verimliliğinin Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İnönü Üniversitesi.
- Karagözoğlu, N. (2015). Ortaokul 5.sınıflarda tercih edilen seçmeli dersler ve tercih nedenlerinin öğrenci ve veli görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 5(1), 69-94.
- Kaya, K. (2013). Okul idarecilerinin gözüyle seçmeli ders uygulaması. *Kesintili Oniki Yıllık Zorunlu Eğitim Modelinde Seçmeli Dersler Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yayınları*, ss. 40-46.
- Kuzgun, Y., Sevim, S., Ersever, H., Akbalık, G., Pişkin, M., ve Hamamcı, Z. (1997). Öğrencilerin akademik danışmanlarından bekledikleri görevler ve danışmanların görev algıları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 30(1), 27-43.
- Manaz, A. (2018). *Ortaokul Seçmeli Derslerinin Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi*. [Yüksek Lisans Tezi]. Yeditepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- MEB. (1973, Haziran 14). Milli Eğitim Temel Kanunu, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf>
- MEB. (2008). *Seçmeli derslerin seçim kriterlerinin değerlendirilmesi araştırması*. Milli Eğitim Bakanlığı Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı.
- MEB. (2012). *2012/37 Nolu Genelge*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- MEB. TTKB. (2017). *İlköğretim Fen Bilimleri dersi öğretim programı*. Milli Eğitim Bakanlığı.
- Patton, M.Q. (2015). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri* (Çev. Ed. M. Bütün ve S. B. Demir). Pegem Akademi.
- Uysal, B. (2015). *Ortaokul Seçmeli Dersler Uygulamasının Okul Yöneticisi, Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara Üniversitesi.
- Yayla, A. ve Kozikoğlu, İ. (2013). Seçmeli derslerin işlevselliği ve öğretmen görüşleri. *Kesintili Oniki Yıllık Zorunlu Eğitim Modelinde Seçmeli Dersler Sempozyumu, 24-25 Haziran 2013, Van*.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, H. ve Çezik, B. (2017). Ortaokullarda okutulan seçmeli derslerin verimliliğine ilişkin öğretmen görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 46 (216), 53-77.